

За разумните основания на християнската вяра

Писмо до Л. Н. Толстой

Христос! ВЪЗКРЪСНА!

Руският религиозен философ от XIX в. Владимир Соловьев е изразявал неведнъж непоколебимото си убеждение в истинността на Христовото възкресение и в несъмнеността на бъдещото всеобщо възкресение. В неговите съчинения, писма и лични разговори традиционният поздрав: "Христос възкръсна!" често е съпроводен с уточнението, че това не е просто условна фраза, а твърдение за действително и безспорно събитие.

Скъпи Лев Николаевич!

28 юли - 2 август 1894 Санкт-Петербург

През времето, изминало след последното ми писмо до Вас, изпратено по г-н Крауцкопф, два пъти бях сериозно болен и не искам повече да отлагам важния разговор, който Ви дължа. Цялото ни разногласие може би е съсредоточено в един конкретен пункт - възкресението на Христос. Мисля, че във Вашето мировъзрение (ако разбирам правилно съчиненията Ви) няма нищо, което би попречило да се признае истината за възкресението, а даже има нещо, което способства за признанието й.

Първо ще говоря за идеята за възкресението въобще, а след това за възкресението на Христос.

1. Вие допускате, че нашият свят се променя прогресивно, като преминава от низши форми и степени на битие към висши или по-съвършени.

2. Признавате, че има взаимодействие между вътрешния, духовния живот и понизшия, физическия.

3. Въз основа на това взаимодействие смятате, че съвършенството на духовното същество се изразява в това, че неговият духовен живот подчинява на себе си физическия и го овладява.

Като разсъждаваме върху тези три точки, според мен трябва да стигнем до истината за възкресението. Работата е там, че духовната сила е не постоянна, а растяща величина по отношение на материалното съществуване. В животинския свят тя е в скрито, потенциално състояние. У хората обаче се освобождава и става явна. Това освобождаване първо е само идеално, във формата на разумно съзнание: аз различавам себе си от своята животинска природа, съзнавам вътрешната си независимост от нея и превъзходството си над нея. Но може ли това съзнание да премине в дело? Не само може, а частично и преминава. Както в животинския свят откриваме някои наченки или проблясъци на разумен живот, така при човечеството несъмнено съществуват наченки на това висше, съвършено състояние, в което духът наистина овладява материалния живот. Той се бори с тъмните стремежи на материалната природа и ги подчинява на себе си (а не просто различава себе си от тях).

От степента на вътрешното духовно, съвършенство зависи пълнотата на тази победа. Крайното тържество на враждебното материално начало е смъртта, т.е. освобождаването на хаотичния живот на материалните елементи чрез разрушаване на тяхната разумна, целесъобразна връзка. Смъртта е явна победа на безсмислието

над смисъла, на хаоса над космоса. Това е особено ясно по отношение към живите същества от висш порядък. Смъртта на човека е унищожаване на съвършен организъм, т.е. на целесъобразна форма и оръдие на висшия разумен живот. Подобна победа на низшето над висшето, подобно обезоръжаване на духовното начало показва, че очевидно силата на това начало е недостатъчна. Но нали тази сила расте. За човека безсмъртието е същото, което е разумът за животното. Смисълът на животинското царство е разумното животно, т.е. човекът. Смисълът на човечеството е безсмъртният Човек, т.е. Христос.

Както животинският свят е привлечен от разума, така човечеството се стреми към безсмъртието. Ако борбата с хаоса и смъртта е същност на световния процес, при който светлата, духовна страна, макар и бавно, все пак надделява, възкресението, т.е. действителната и крайна победа на живото същество над смъртта, е необходим момент от този процес, който по принцип така и завършва. Целият понататъшен прогрес, строго казано, има само интензивен характер (т.е. разпространява се) - състои се в универсално (всеобщо) усвояване на тази индивидуална победа или разпространяване на нейните следствия върху цялото човечество и целия свят.

Ако под чудо разбираме факт, който противоречи на общия ход на нещата, то възкресението е пряка противоположност на чудото - то е факт, безусловно необходим в общото развитие на нещата. Но ако разбираме чудото като нещо, което се случва за пръв път, нещо небивало, тогава възкресението на „Първия от мъртвите“, разбира се, е чудо - точно както появата на първа органична клетка в неорганичния свят, на жив организъм сред първобитната растителност или на първия човек сред орангутаните.

Разбира се, от гледната точка на механичния материализъм всичко това е *nul et non avenu* (т.е. невъзможно е и няма смисъл). Но бих се изненадал, ако чуя от Вас някакво принципно възражение. Сигурен съм, че идеята за възкресението на „Първия от мъртвите“ за Вас е също така естествена,

Победата над смъртта е естествено следствие от духовното съвършенство. Личността, в Която духовното начало решително и окончателно надделява над всичко низше, не може да бъде покорена от смъртта. Духовната сила завладява телесното битие, преобразява го, после го одухотворява напълно, като го свързва неразривно със себе си. Откривам образа на пълното духовно съвършенство у евангелския Христос.

както и за мен. Но въпросът е, дали тя наистина се е осъществила в тази историческа Личност, за чието възкресение се разказва в Евангелията? Ето основанията, с които потвърждавам своята сигурност в действителното възкресение на тази Личност, Исус Христос, като Първи от мъртвите:

1. Победата над смъртта е необходимо естествено следствие от духовното съвършенство. Личността, в Която духовното начало решително и окончателно надделява над всичко низше, не може да бъде покорена от смъртта. Духовната сила неизбежно прелива, така да се каже, през прага на субективно-психическия живот, завладява телесното битие, преобразява го, после го одухотворява напълно, като го свързва неразривно със себе си. Откривам образа на пълното духовно съвършенство у евангелския Христос. Не мога да Го смятам за измислен поради множество причини, които не виждам необходимост да изброявам, защото и Вие не смятате евангелския Христос за мит. Но ако този духовно съвършен Човек наистина е съществувал, Той е бил Първи от мъртвите и друг такъв не трябва да се чака.

2. Второто основание за моята вяра позволете да обясня чрез сравнение от друга област. Когато У. Ж. Ж. Леверьо е изчислил, че зад орбитата на Уран трябва да има друга планета, а след това я е видял с телескоп, едва ли е имал какъвто и да било разумен повод да мисли, че планета, която вижда, не е тази, чиято орбита е изчислил, че не е истинска, а истинската може би ще бъде открита по-късно. По подобен начин, като се основаваме на общия смисъл в световния и историческия процес и на последователността в неговите стадии, ние виждаме, че след проявата на духовното начало в идейна форма - от една страна, във философията и изкуството на древните гърци, а, от друга, в нравствено-религиозния идеал на еврейските пророци (понятието за Божието царство) - по-нататъшният, висш момент от това откровение трябва да бъде личното и реално явяване на същото духовно начало. Неговото въплъщение в жива Личност, която не само в мисли и художествени образи, а на дело трябва да покаже силата и победата на духа над враждебното, зло начало и над крайния му израз - смъртта, т.е. трябва действително да възкреси материалното си тяло в духовно. Намираме описанието на такъв Човек, лично и реално въплътил в Себе Си духовното начало, от свидетели очевидци, неграмотни евреи, които нямат никакво понятие за световния процес, неговите стадии и отделни моменти. Те разказват с изумление като за невероятно и неочаквано събитие, че този Човек е възкръснал т.е. представят чисто емпирически (чрез опит), като последователност от факти, това, което за нас има вътрешна логическа връзка. Когато виждаме подобно съвпадение, със сигурност не можем да обвиним тези свидетели, че сами са измислили факта, чието значение за тях си остава неясно.

3. Третото основание на моята вяра в Христовото възкресение ще спомена само с две думи, тъй като то е прекалено известно, макар това да не намалява силата му. Без факта на възкресението необичайният ентузиазъм на апостолската общност не би имал достатъчно основание. Изобщо цялата ранна история на християнството би била поредица от невъзможности. Тогава би трябвало да се признае, че християнската история не е свързана с първи век, а започва от втори или дори от трети.

Лично аз, откакто признавам, че историята на света и на човечеството има смисъл, не се съмнявам ни най-малко във възкресението на Христос. Всички възражения срещу тази истина потвърждават моята вяра със своята слабост. Единственото оригинално и сериозно възражение, което ми е известно, принадлежи на Вас. В един от разговорите ни Вие казахте, че ако се признае възкресението и следователно изключителното, свръхестествено значение на Христос, това ще накара християните да разчитат за спасението си повече на тайнствената сила на това свръхестествено Същество, отколкото на собствените си нравствени дела. Но нали подобна злоупотреба с истината в края на краищата изобличава тези, които злоупотребят. Тъй като фактически Христос, макар и възкръснал, не може да направи нищо окончателно за самите нас, няма никаква опасност от квиетизъм (безделие) за искрените и добросъвестни християни. Щеше да има опасност, ако възкръсналият Христос беше за тях видима действителност, но при сегашните условия, когато действителната лична връзка с Него може да бъде само духовна, което предполага собствени нравствени действия на човека, само лицемери или негодяи могат да се позовават на благодатта в ущърб на нравствените задължения.

Освен това Богочовекът не е „всепоглъщащото абсолютно“ на източните мистици и съединението с Него не може да бъде едностранно-пасивно. Той е „Първи от мъртвите“, Водител, Който сочи пътя, и знаме за деятелен живот, за борба и усъвършенстване, а не за потапяне в нирвана (небитие).

Ще ми бъде изключително интересно да разбера какво ще кажете за това по същество. Ако нямате настроение или време да ми пишете, ще изчакам следващата ни среща.

Бъдете здрав, сърдечен поклон на всичките Ви близки.

Искрено Ваш: *Владимир Соловьев*

